

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Daniel Klimovský
Article / Článok: Recenzia na knihu: **Skutočné peniaze, skutočná sila? Výzvy s participatívnym rozpočtovaním v New Yorku**
Publisher / Vydavateľ: **Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica**
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2022.25.1.284-293>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

KLIMOVSKÝ, D. 2022. Recenzia na knihu: Skutočné peniaze, skutočná sila? Výzvy s participatívnym rozpočtovaním v New Yorku. In *Politické Vedy*. Vol. 25, no. 1, pp. 284-293. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2022.25.1.284-293>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

RECENZIA NA KNIHU: SKUTOČNÉ PENIAZE, SKUTOČNÁ SILA? VÝZVY S PARTICIPATÍVNYM ROZPOČTOVANÍM V NEW YORKU

BOOK REVIEW: REAL MONEY, REAL POWER? THE CHALLENGES WITH PARTICIPATORY BUDGETING IN NEW YORK CITY

Daniel Klimovský*

WILLIAMS, D. – WAISANEN, D. 2020. *Real Money, Real Power? The Challenges with Participatory Budgeting in New York City [Skutočné peniaze, skutočná sila? Výzvy s participatívnym rozpočtovaním v New Yorku]*. Cham: Palgrave Macmillan. 2020. 112 s. ISBN 978-3-030-59200-4.

Vďaka realizácii projektu *Inovácie v rozpočtovaní miestnych samospráv na Slovensku*, ktorý je podporený *Agentúrou na podporu výskumu a vývoja* prostredníctvom grantu č. APVV-19-0108, sa mi do rúk dostala útlá kniha s farebne výrazným obalom a atraktívnym názvom: *Real Money, Real Power? The Challenges with Participatory Budgeting in New York City* (Skutočné peniaze, skutočná moc? Výzvy participatívneho rozpočtovania v meste New York).¹ Vydavateľom tejto publikácie je medzinárodne rešpektované vydavateľstvo Palgrave Macmillan, ktoré je zvyčajne zárukou kvality. Jej autormi sú **Daniel Williams** a **Don Waisanen**, ktorí nepatria medzi úplne neznámych autorov.

* Doc. PhDr. Daniel Klimovský, PhD. pôsobí ako docent na Katedre politológie, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Gondova 2, 811 02 Bratislava, Slovenská republika. Zároveň pôsobí aj ako hosťujúci výskumník v Centre pre vedu a výskum, Fakulta ekonomicko-správna, Univerzita Pardubice, Studentská 84, 532 10 Pardubice, Česká republika, e-mail: daniel.klimovsky@uniba.sk.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2022.25.1.284-293>

¹ Táto recenzia je súčasťou opisu aktuálneho stavu poznania v oblasti inovácií vo verejnom rozpočtovaní, ktorý je spracovávaný na účely výskumného projektu APVV-19-0108: *Inovácie v rozpočtovaní miestnych samospráv na Slovensku*.

Práve **Daniel Williams** sa vo svojom predchádzajúcom výskume venoval aj priamo téme participatívneho rozpočtovania a redistribúcií disponibilných zdrojov v podmienkach mesta New York (napr. Calabrese et al., 2020; Wu a Williams, 2017).

Už spomínanú úťlosť publikácie najlepšie dokresľuje fakt, že základný text pozostáva zo siedmich kapitol, ktoré zaberajú presne osem desiatok strán. Okrem toho, publikácia obsahuje štyri prílohy (označené písmenami A – D). Tieto prílohy obsahujú doplňujúce informácie k využitým metódam. Zatiaľ čo v prílohe A je uvedený prehľad využitých metód, ďalšie dve prílohy (B a C) obsahujú scenár desaťminútových rozhovorov, ktoré boli využité na zber údajov, a posledná z týchto príloh (D) obsahuje časový harmonogram oficiálnych aktivít participatívneho rozpočtovania, v rámci ktorých mal prebiehať zber údajov. Kniha sa dá prečítať takpovediac na jedno posedenie a toto konštatovanie nesúvisí len s menším rozsahom textu, ale najmä so štýlom, ktorý autori zvolili. Okrem kvalitnej práce s dostupnou a relevantnou literatúrou autori prejavili mimoriadny cit pre zaujatie čitateľa a opis ich vlastných skúseností z pozorovaní a početných rozhovorov doslova vŕhajú čitateľa do deja a uľahčuje mu plasticky si predstaviť nielen realizované výskumné aktivity, ale aj lepšie chápať kontext sledovaných javov a získaných výpovedí.

Prvá kapitola nazvaná ako *Introduction* (Úvod) začína žurnalisticky ladeným opisom toho, ako **Dan (Daniel Williams)** prichádza na prvé pozorovanie jedného z plánovaných stretnutí participatívneho rozpočtovania v komunitnom centre v Harleme. **Dan** dostáva od kolegu doplňujúce informácie, aby vôbec našiel miestnosť, v ktorej sa stretnutie má uskutočniť, pretože chýba značenie pre možných záujemcov. Následne opisuje svoje prekvapenie, keď po vstupe do miestnosti v nej stretáva niekoľkých organizátorov, no žiadnych zástupcov verejnosti. Po istom čase prichádzajú na toto stretnutie štyri osoby (verejnosť), no atmosféru ovplyvňuje fakt, že kvôli technickým problémom neprebíha predstavenie konceptu participatívneho rozpočtovania podľa predstáv organizátorov. Títo musia improvizovať a po výzve na predstavenie projektových návrhov sa zisťuje, že účastníci (zúčastnená verejnosť) majú iba jeden návrh. Stretnutie je ukončené po 32 minútach od príchodu účastníkov... (s. 1 – 2) Hneď po tomto vstupe však autori knihy konštatujú, že práve to je demokracia v participatívnom rozpočtovaní v meste. Táto má ďaleko od dobre zladenej, atraktívnej, inkluzívnej a transparentnej formy rozpočtovania. Pre miestnych obyvateľov môže byť nezrozumiteľnou zlátaninou rôznych informácií a udalostí generujúcich len obmedzené nápady, neprehľadné či neefektívne stretnutia a tiež

konšpiračné myšlienky o ovplyvňovaní jednotlivých procesov. Vo forme, ktorá sa ani nepribližuje k ideálom deliberatívnej demokracie, a v ktorej absentuje uniformita v plánovaní i dizajne stretnutí či iných súvisiacich procesov tak dochádza k podkopávaniu potenciálu miestnych obyvateľov v oblasti ich spoluúčasti pri rozhodovaní o využití verejných zdrojov. (s. 2) Až následne autori pristupujú k prehľadu prác, ktoré boli venované participatívne rozpočtovaniu v podmienkach mesta New York a k predstaveniu vlastných výskumných aktivít. Údaje zbierali v období september 2018 – apríl 2019 a to v troch častiach mesta: Manhattan, Brooklyn a Queens. Pri zbere údajov sa výskumníci stretli s viacerými neočakávanými obmedzeniami. Preto využili nielen takmer 80 rozhovorov a súvisiacich pozorovaní, ale tiež oficiálnu komunikáciu zverejňovanú na sociálnych sieťach, oficiálnych internetových stránkach, ako aj v oficiálnych úradných dokumentoch. Hneď v tejto časti autori priznávajú, že pri svojich výskumných aktivitách narazili na rozsiahly klientelizmus, existenciu rôzne silných záujmových skupín, výrazný vplyv expertov, limitovanú moc marginalizovaných skupín, ako aj nedostatok transparentnosti pri príliš vysokom počte procesov participatívneho rozpočtovania. Celú situáciu podľa nich komplikuje fakt, že v meste New York neexistuje jednotný celomestský projekt participatívneho rozpočtovania, a vlastne ide o málo prehľadnú sieť vzájomne neprepojených menších i väčších iniciatív participatívneho rozpočtovania v 33 mestských obvodoch (mesto New York je celkovo rozdelené do 51 mestských obvodov). Autori vnímajú participatívne rozpočtovanie ako potenciálne veľmi prínosný nástroj, no pri zohľadnení nesúladu medzi ideálmi tejto rozpočtovej inovácie a odhalenou newyorskou realitou jasne odporúčajú, aby participatívne rozpočtovanie v podmienkach tohto mesta prešlo zásadnou reformou. (s. 5)

Druhá kapitola *Participatory Budgeting from the Past to the Present* (Participatívne rozpočtovanie z minulosti po dnešok) začína úvahami o participatívnej demokracii a o tom, že jednou z najdôležitejších etáp rozhodovania je etapa určovania agendy. Z pohľadu participatívneho rozpočtovania je obyvateľom dôležité poskytnúť priestor nielen pri hlasovaní (rozhodovaní) o konečnom využití zdrojov, ale aj pri určovaní agendy, o ktorej sa má rozhodovať (teda pri navrhovaní projektov, o ktorých sa rozhoduje hlasovaním). Súčasťou tejto kapitoly je aj stručný prehľad šírenia participatívneho rozpočtovania a jeho zavádzania v podmienkach mesta New York. Samotnému participatívne rozpočtovaniu predchádzalo v tomto meste využívanie iných participačných nástrojov, napríklad plánovanie a rozpočtovanie prostredníctvom komunitných rád.

V tretej kapitole *Between Policy Promises and Program Implementation* (Medzi politickými sľubmi a implementáciou programov) sú predstavené úvahy o tom, nakoľko je participatívne rozpočtovanie z hľadiska správy mesta politickou záležitosťou a nakoľko ide o záležitosť týkajúcu sa administratívy. V tejto súvislosti zvažujú autori štyri prvky: moc, klientelizmus, záujmové skupiny a expertov. Pri moci zaujíma autorov to, či bežní obyvatelia disponujú pri procesoch participatívneho rozpočtovania skutočnou mocou, pretože vo finančnom vyjadrení je pre participatívne rozpočtovanie v New Yorku vyčlenený, v porovnaní s brazílskym originálom, výrazne nižší podiel disponibilných verejných zdrojov. Kvôli faktu, že na participatívne rozpočtovanie sa v New Yorku využívali aj individuálne fondy zapojených radných (teda volených politických reprezentantov), autori poukazujú na to, že tento mechanizmus vytvára predpoklad pre fenomén patrónstva a s tým súvisiaci politický klientelizmus. Pôsobenie záujmových skupín umožňuje autorom uvažovať o tom, že rozhodovacie procesy môžu byť deformované skupinovými záujmami, pričom tieto sa môžu aj prelínať vďaka otvoreným i skrytým väzbám alebo vzťahom. V neposlednom rade aj pôsobenie expertov môže podľa autorov viesť k neželaným efektom, pretože participatívne rozpočtovanie nemá byť postavené na výlučnom expertnom posudzovaní, no administratíva neraz požaduje a neskrývane preferuje práve expertné vstupy.

V nasledujúcich troch kapitolách *The Challenges of Neighborhood Assemblies* (Výzvy pre susedské zhromaždenia), *The Challenges of Delegate Meetings* (Výzvy pre stretnutia delegátov) a *The Challenges of Project Expos and Pop-Up Voting* (Výzvy pre predstavovanie projektov a hlasovanie zúčastnených) autori opisujú výskumný proces a získané údaje. Nesporne zaujímavým faktom je to, že pri pozorovaniach na susedských zhromaždeniach vystupovali výskumníci (hlavný autor na účely realizácie výskumných aktivít využil aj pomoc dvoch svojich študentov) ako súčasť verejnosti, čo znamená, že využili metódu zúčastneného pozorovania. Aj vďaka tomu identifikovali dominanciu prístupov zhora nadol a až manipulatívne vstupy zo strany expertov, ktorí niekedy vystupovali ako súčasť participujúcej verejnosti. Okrem toho autori poukazujú na pomerne veľkú variabilitu týchto zhromaždení, a to nielen z hľadiska ich obsahu, ale aj z hľadiska ich formy.

Na paradoxnú situáciu narazili autori pri snahe o účasť (pozorovanie) na stretnutiach delegátov. Ich pôvodný zámer predpokladal účasť výskumníkov na vybraných stretnutiach, no ich výskum musel byť prerušený. Jeden z participujúcich obvodných úradov totiž stanovil, že tieto stretnutia sú neverejné.

Autori doslova píšú, že boli z tohto rozhodnutia omráčení (s. 43), a nedokázali pochopiť prečo jeden z procesov, ktorý má rešpektovať ideály participatívneho rozpočtovania, ostáva uzavretý. Pýtali sa sami seba, aký obsah má byť na tomto stretnutí diskutovaný, prípadne aký proces má prebehnúť, ak jeden z rozhodujúcich aktérov bráni iným zainteresovaným stranám, aby sa voľne takéhoto podujatia zúčastnili. (s. 44) Výskumníci prostredníctvom podnetu dosiahli rozhodnutie, že tieto stretnutia nemôžu byť uzavreté, ale príslušný úrad im aj tak neumožnil uskutočniť pozorovanie. Druhý z vybraných úradov síce nezakázal účasť výskumníkov na týchto stretnutiach, no neposkytol im načas informácie o mieste a termíne ich konania. V konečnom dôsledku tak výskumníci uskutočnili pozorovanie iba na jedinom stretnutí delegátov. Tieto bariéry u autorov oprávnene vyvolali otázky, kto sa zúčastňoval stretnutí delegátov, za akým účelom a komu prospievala takáto uzavretá forma. Celkovo hodnotili autori túto fázu participatívneho rozpočtovania ako neprehľadnú a z údajov získaných dodatočne dospeli k predbežnému záveru, že viacerí delegáti prichádzali na stretnutia nie preto, aby generovali nové idey, prípadne aby zvažovali projektové návrhy predložené verejnosťou, ale preto, aby vystupovali ako obhajcovia špecifických projektových návrhov. (s. 56)

Počas predstavovania projektov výskumníci realizovali 12 rozhovorov a ďalších 66 rozhovorov získali pred alebo po hlasovaniach. Účasť hodnotili výskumníci ako veľmi nízku. Dokonca narazili aj na náhodných hlasujúcich, ktorí v rozhovore priznali, že sa zastavili náhodou a že nikdy predtým o participatívnom rozpočtovaní nepočuli. (s. 72) Okrem toho však výskumníci narazili nielen na to, že niektoré miesta určené na hlasovanie nebolo jednoduché nájsť, ale i na to, že niektoré z týchto miest boli priamo spojené s niektorými z navrhovaných projektov a hlasujúca verejnosť bola na takýchto miestach vystavená priamej propagácii takýchto projektov. Takéto skúsenosti sú v priamom rozpore s ideálmi participatívnej demokracie a rozhodne neprispievajú k nárastu legitimity spravovania. (s. 60) Ďalšia výrazná disproporcía identifikovaná výskumníkmi sa týkala politického vplyvu tých, ktorí boli delegátmi a tých, ktorí sa zúčastnili iba susedských zhromaždení. Podľa prezentovaných zistení, delegáti dokázali posunúť všetky nimi presadzované projekty až do fázy hlasovania. Inými slovami, pri pohľade na projektové návrhy, o ktorých bolo možné hlasovať, bolo zrejmé, že podiel projektov navrhovaných a/alebo podporovaných delegátmi bol jednoznačne vyšší než podiel ostatných projektov. Pokiaľ ide o motiváciu verejnosti, výskumníci identifikovali ako rozhodujúci determinant osobné záujmy, respektíve osobné preferencie, ktoré boli často

spájané s profesionálnym zaradením alebo súkromnými pomermi hlasujúcich (napr. učitelia a rodičia školopovinných detí podporovali rôzne školské projekty). Hlasujúci sa kriticky vyjadrovali najmä k organizácii jednotlivých podujatí, k nedostatku potrebných informácií. Niektorí respondenti dokonca poukázali na to, že participatívne rozpočtovanie v jeho aktuálnej podobe je prejavom tokenizmu², a jeho prínos je skôr symbolický, prípadne je určený iba veľmi úzkej skupine participujúcich.

Záverečná kapitola *Conclusion: Doing Participatory Budgeting Right* (Záver: správna realizácia participatívneho rozpočtovania) obsahuje upozornenie, že participatívne rozpočtovanie je postavené na dobrom zámere, no súčasná podoba participatívneho rozpočtovania v meste New York je plná chýb, charakterizuje ju nedostatočná transparentnosť, a zlepšenie tohto stavu si vyžaduje seriózný prístup. (s. 76) Autori na základe svojej analýzy identifikujú štyri politické dôsledky a tri odporúčania. Po prvé, mnoho problémov súvisí s fragmentovanosťou celého tohto nástroja. V New Yorku sa realizuje niekoľko desiatok participatívnych rozpočtov v jednotlivých častiach a obvodoch mesta, ale nie jeden komplexnejší a z hľadiska pravidiel uniformný a zrozumiteľný celomestský participatívny rozpočet. Po druhé, v súčasnosti dominuje vplyv rôznych záujmových skupín, expertov i rôznych procesov smerujúcich zhora nadol, a to na úkor väčšej a spontánnej aktivity samotných obyvateľov. V praxi sú znevýhodnené skupiny z týchto procesov vo veľkej miere vylúčené a politický klientelizmus je pomerne bežný. Experti pôsobia v niektorých fázach až deštruktívne. Často totiž vystupujú ako súčasť verejnosti, no v diskusiách a pri rozhodovaní využívajú svoju expertízu na manipuláciu v prospech nimi presadzovaných projektových návrhov, či dokonca až na vetovanie konkurenčných projektových návrhov. To vedie k oslabovaniu dôvery bežných obyvateľov v prebiehajúce procesy. Po tretie, participatívne rozpočtovanie sa implementuje veľmi neprehľadne, netransparentne, čo zvýhodňuje niektorých aktérov a umelo zvyšuje ich vplyv. Dokonca aj viacerí radní v odpovediach priznali, že stretnutia k participatívne rozpočtovaniu považovali za uzavreté, prípadne že o týchto stretnutiach ani nevedeli. Kvôli uzavretosti však nie je jasné napríklad to, ako delegáti vyberajú tie projektové návrhy, o ktorých sa má hlasovať. Táto otázka je mimoriadne dôležitá, ak sa vezme do úvahy fakt, že

² Tokenizmus vnímajú ako súbor takých aktivít, ktoré majú charakter iba zdánlivej snahy o zapájanie členov či zástupcov menšín do rôznych procesov. Inkluzívnosť voči menšinám je teda v prípade objavenia sa fenoménu tokenizmu skôr predstieraná, než reálna.

podľa prezentovaných výsledkov si navrhovatelia projektov, ktorí sú zároveň delegáti, dokážu presadiť do hlasovania vlastné projekty. No a po štvrté, je neprípustné, aby sa hlasovalo na miestach, ktoré súvisia s riešenými projektmi, prípadne aby bola umožnená priama propagácia niektorých z navrhovaných projektov na mieste hlasovania a počas jeho priebehu. Pokiaľ ide o odporúčania, autori formulujú tri zásadné odporúčania. Podľa nich je v prvom rade dôležité, aby sa participatívne rozpočtovanie v meste stalo oveľa inkluzívnejšie a aby došlo k posilneniu hlasu tých, ktorých sa týka, alebo ktorí môžu byť určitým spôsobom znevýhodnení. Súčasný mix rôznych neprehľadných pravidiel viedol autorov k odporúčaniu istej procesnej centralizácie a uniformity. Posledným odporúčaním je jednoznačné posilnenie transparentnosti. Toto nemá spočívať iba v zrušení uzavretých stretnutí delegátov, ale aj v otvorenej komunikácii o všetkom podstatnom, a tiež vo zverejňovaní konkrétnejších údajov o navrhovaných i následne realizovaných projektoch.

Recenzovaná publikácia je cenným príspevkom do diskusie o tom, prečo sa participatívne rozpočtovanie mimo Latinskej Ameriky stále považuje za málo presvedčivý participačný nástroj. Autori aj vďaka zúčastnenému pozorovaniu na vybraných procesoch priamo opisujú svoje bezprostredné skúsenosti a ponúkajú čitateľom verný obraz toho, akú podobu má participatívne rozpočtovanie v podmienkach mesta New York. Pozitívom je, že neostávajú iba pri kritike, ale ponúkajú aspoň rámcovo niekoľko málo odporúčaní, ktorými by sa realizátori participatívneho rozpočtovania v New Yorku mali seriózne zaoberať.

Publikácia je užitočná aj z perspektívy slovenských skúseností s týmto nástrojom. Ak sa totiž pozrieme na domácu prax, narazíme hneď na niekoľko zaujímavých paralel. Z hľadiska hĺbky analýzy sa k hodnotenej knihe približuje iba štúdia **Hrabínovej** (2020), v ktorej sa podrobne venovala zavádzaniu participatívneho rozpočtovania v meste Hlohovec. Viac paralel však nájdeme, ak do úvahy vezmeme aj publikácie, ktoré nemali charakter prípadovej štúdie, zameranej na nejaký vybraný prípad. V prvom rade platí, že na Slovensku absentuje akákoľvek zákonná úprava, ktorá by pracovala s pojmom participatívne rozpočtovanie (napr. Čunderlík, 2015; Klimovský, 2021). S tým následne súvisí nielen veľká fragmentovanosť pri zavádzaní tohto nástroja do praxe (napr. Čajková a Novák, 2021; Gašparík, 2021; Klimovský et al., 2021; Murray Svidroňová a Klimovský, 2022), ale tiež absencia jednotných postupov (napr. Hrabínová a kol., 2020; Klimovský a kol., 2021). V jednotlivých iniciatívach participatívneho rozpočtovania, ktoré sa objavili v slovenských miestnych samosprávach sa objavili viaceré problémové prvky podobné tým, ktoré opisujú

Williams a Waisanen (2020): limitované zdroje určené na participatívne rozpočtovanie a nízky záujem verejnosti (napr. Brix, 2018); málo transparentná komunikácia a nedostatočná koordinácia (napr. Hrabínová, 2020); preferovanie technokratických a málo zrozumiteľných postupov namiesto čo najväčšej otvorenosti (napr. Garaj a Bardovič, 2020), či nedostatočné pro-občianske zameranie a nedostatočná snaha o inklúziu čo najširšieho okruhu zainteresovaných strán, vrátane rôznych znevýhodnených skupín (napr. Brutovská a Hrehová, 2019; Bardovič, 2021). V záverečnej kapitole autori hodnotenej knihy priznávajú, že v knihe analyzovali pred-pandemické údaje, no finalizovali ju až po prepuknutí pandémie COVID-19. Práve bezprecedentný stav, ktorý táto pandémia navodila, považujú autori za dôležitý moment na to, aby si aj bežní obyvatelia uvedomili, že je dôležité zapájať sa do verejných záležitostí. No ako ukazuje štúdia postavená na analýze údajov v slovenských podmienkach (Bardovič a Gašparík, 2021), fragmentované iniciatívy participatívneho rozpočtovania sú veľmi citlivé na takéto stavy a ich stabilita je otázná.

Literatúra:

- BARDOVIČ, J. 2021. Participácia obyvateľov na participatívnom rozpočte v krajských mestách. In *Duffeková, K. – Feketeová, B. – Lörincová, K. (eds.), 2020: Začiatok dekády zmien?* Košice: Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach. ISBN 978-80-574-0015-8. s. 250 – 266.
- BARDOVIČ, J. – GAŠPARÍK, J. 2021. Enablers of Participatory Budgeting in Slovakia During the COVID-19 Pandemic. In *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*, vol. 29, no. 1, art. no. 1248. ISSN 1804-8048. <https://doi.org/10.46585/sp29011248>
- BRIX, R. 2018. Participatívny rozpočet v podmienkach SR. In *Palúš, I. – Mital', O. – Žofčinová, V. (eds.), Verejná správa v súčasnom demokratickom a právnom štáte. Recenzovaný zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. 2. časť.* Košice: Univerzita P. J. Šafárika. ISBN 978-80-8152-701-2. s. 278 – 286
- BRUTOVSKÁ, G. – HREHOVÁ, D. 2019. Participatívne rozpočtovanie na lokálnej úrovni (prípadové štúdie). In *Rovenská, D. – Župová, E. (eds.), Byrokracia verzus vedomostná organizácia v prostredí verejnej správy. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie konanej 14. 11. 2019 v Košiciach.* Košice: Fakulta verejnej správy UPJŠ. ISBN 978-80-8152-822-4. s. 29 – 49
- CALABRESE, T. – WILLIAMS, D. – GUPTA, A. 2020. Does Participatory

- Budgeting Alter Public Spending? Evidence From New York City. In *Administration & Society*, vol. 52, no. 9. ISSN 0095-3997. pp. 1382 – 1409. <https://doi.org/10.1177/0095399720912548>
- ČAJKOVÁ, A. – NOVÁK, M. 2021. Participatory Budgeting and Its Implementation Within the Self-Governing Regions in Slovakia. In *Auspicia*, vol. 18, no. 2. ISSN 2464-7217. pp. 10 – 30. https://doi.org/10.36682/a_2021_2_1
- ČUNDERLÍK, Ľ. 2015. Participatívne financovanie na úrovni územnej samosprávy. Participatívna demokracia v 21. storočí. In Čičkánová, D. – Hapčová, I. – Mičátek, V. (eds.), *Bratislavské právnické fórum 2015. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Právnická fakulta UK. ISBN 978-80-7160-411-2. s. 1029 – 1036
- GARAJ, M. – BARDOVIČ, J. 2020. Participatory Budgeting – the Case of the Slovak Republic. In *Annales Universitatis Mariae-Curie Skłodowska, sectio K – Politologia*, vol. 27, no. 2. ISSN 1428-9512. pp. 59 – 73. <http://dx.doi.org/10.17951/k.2020.27.2.59-73>
- GAŠPARÍK, J. 2021. Diverzita participatívneho rozpočtovania v teórii a praxi. In Čajková, A. – Klimovský, D. – Mulinová, N. B. (eds.) *Sociálne vedy z perspektívy mladých vedeckých pracovníkov V*. Trnava: Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. ISBN 978-80-572-0167-0. s. 10 – 21.
- HRABINOVÁ, A. 2020. Transparentnosť výkonu samosprávy a otvorené dáta. In Klimovský, D. (ed.), *Participatívne procesy v praxi čítanka participatívnej tvorby verejných politík. 2. rozšir. a dopln. vydanie*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR/ÚSV ROS. ISBN 978-80-89051-63-2. s. 219 – 263
- HRABINOVÁ, A. a kol. 2020. *x+1 otázok a odpovedí o participatívnom rozpočte*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR/ÚSV ROS. ISBN 978-80-89051-60-1.
- KLIMOVSKÝ, D. 2021. Participatívne rozpočtovanie: absencia zákonnej úpravy a doterajšie skúsenosti samospráv na Slovensku. In Trellová, L. - Máčaj, Ľ. (eds.), *Ako zefektívniť priamu účasť obyvateľov na miestnej samospráve v podmienkach inteligentných miest a obcí*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. ISBN 978-80-7160-620-8. s. 36 – 46.
- KLIMOVSKÝ, D. – JUNJAN, V. - NEMEC, J. 2021. Selected Factors Determining the Adoption and Use of Participatory Budgeting in Central and Eastern Europe. In *Slovak Journal of Political Sciences*, vol. 21, no. 2. ISSN 1335-9096. pp. 230 – 255. <https://doi.org/10.34135/sjps.210206>
- KLIMOVSKÝ, D. A KOLEKTÍV. 2021. *Participatívne rozpočtovanie (kontexty, modely a praktické skúsenosti)*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer. ISBN 978-

80-571-0442-1.

- MURRAY SVIDROŇOVÁ, M. – KLIMOVSKÝ, D. 2022. Participatory Budgeting in Slovakia: Recent Development, Present State, and Interesting Cases. In *De Vries, M. – Nemeč, J. – Špaček, D. (eds.), International Trends in Participatory Budgeting*. Cham: Palgrave Macmillan. ISBN 978-3-030-79929-8. eISBN 978-3-030-79930-4. pp. 247 – 269. https://doi.org/10.1007/978-3-030-79930-4_13
- WU, Y. – WILLIAMS, D. W. 2017. The determinants of success in local earmarking: The case of new york city council discretionary expense grants. In *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, vol. 29, no. 3. ISSN 1096-3367. pp. 319 – 345. <https://doi.org/10.1108/JPBAFM-29-03-2017-B002>